22/02/2021

Εργασίες στην Παρηγορήτισσα της Άρτας

/ Επικαιρότητα

Εγκρίθηκε από τη Γραμματεία της Οικονομικής Επιτροπής της Περιφέρειας Ηπείρου η προκήρυξη για τη μελέτη αποκατάστσης του Ιερού Ναού της Παναγίας Παρηγορήτισσας Άρτας.

Ο προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 300.000 ευρώ.

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην σχετική ανακοίνωση η Επιτροπή αποφάσισε την “κατάρτιση και έγκριση των όρων της διακήρυξης ανοιχτής διαδικασίας για τη σύναψη ηλεκτρονικής δημόσιας σύμβασης μελέτης κάτω των ορίων του Ν. 4412/2016, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, για την εκπόνηση της μελέτης της Περιφέρειας Ηπείρου «Μελέτη αποκατάστασης του βυζαντινού μνημείου Ι.Ν. Παρηγορήτισσας Άρτας», προϋπολογισμού € 300.000,00 με ΦΠΑ”.

Ναός Παρηγορήτισσας

Γράφει η Βαρβάρα Ν. Παπαδοπούλου Δρ. Αρχαιολόγος (efaart.gr)

Η εκκλησία της Παρηγορήτισσας, αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, αναμφίβολα είναι από τα πιο σημαντικά μνημεία της Άρτας και κατέχει εξέχουσα θέση στην ιστορία της βυζαντινής τέχνης. Παλαιότερα υπήρξε καθολικό μεγάλου μοναστηριού, από το οποίο σώζονται επίσης η τράπεζα και 16 κελιά. Η σημερινή της μορφή οφείλεται στις εργασίες που έγιναν στο μνημείο από το Νικηφόρο Κομνηνό Δούκα και τη σύζυγό του Άννα Παλαιολογίνα στα τέλη του 13ου.

Ο πρωτότυπος αρχιτεκτονικός τύπος του ναού συνδυάζει τον οκταγωνικό στο ισόγειο με τον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου στον όροφο. Ο κυρίως ναός, τετράγωνης κάτοψης και πυργοειδούς μορφής απολήγει ανατολικά σε τρεις τρίπλευρες αψίδες. Δυτικά υπάρχει ορθογώνιος νάρθηκας, ενώ βόρεια και νότια το ναό πλαισιώνουν σε σχήμα Πι δύο συμμετρικά παρεκκλήσια, αφιερωμένα αντίστοιχα στους Ταξιάρχες και τον Αγίου Ιωάννη Πρόδρομο. Χαρακτηριστικό του ναού αποτελεί το πρωτότυπο σύστημα στήριξης του τρούλου, που δεν έχει εφαρμοσθεί σε άλλα μνημεία. Στις οκτώ παραστάδες του ισογείου εδράζονται από δύο επάλληλες καθ΄ύψος σειρές κιόνων, που με τη χρήση προβόλων οι οποίοι είναι τοποθετημένοι κατά το εκφορικό σύστημα, στηρίζουν με τη βοήθεια τεσσάρων

καμαρών τον κεντρικό τρούλο. Πάνω από το νάρθηκα και τα παρεκκλήσια υπάρχει γυναικωνίτης, που επίσης απολήγει ανατολικά σε δύο κόγχες. Περιβάλλει τον κυρίως ναό από τις τρεις πλευρές του και φέρει τρία μεγάλα δίλοβα παράθυρα, που επιτρέπουν την οπτική επαφή με το εσωτερικό του ναού. Σοβαρές ενδείξεις οδηγούν στην άποψη ότι ο γυναικωνίτης παρέμεινε ημιτελής. Ο ναός εκτός από τον κεντρικό τρούλο στεγάζεται με τέσσερις τρουλίσκους στις γωνίες ενώ στον υπόλοιπο χώρο εναλλάσσονται σταυροθόλια και φουρνικά.

Νεότερες έρευνες αποκάλυψαν ότι ο ναός αρχικά (α΄ φάση) ήταν μικρότερων διαστάσεων και κτισμένος στον τύπο του σύνθετου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού. Η ανέγερσή του συνδέεται με την οικοδομική δραστηριότητα του Μιχαήλ Β Κομνηνού Δούκα και χρονολογείται στα μέσα του 13ου αι. Ο ναός αυτός σωζόταν σε αρκετό ύψος και με διάφορες μετατροπές ενσωματώθηκε στη δομή του σημερινού κτιρίου που οφείλεται στο Νικηφόρο Α.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον για την πολυμορφία και την πρωτοτυπία του παρουσιάζει ο γλυπτός διάκοσμος του μνημείου. Οι μαρμάρινοι αρράβδωτοι κίονες, στις δύο καθ” ύψος σειρές εσωτερικά, προέρχονται από παλαιότερα κτίρια της αρχαίας πόλης ή της Νικόπολης. Οι περισσότεροι φέρουν ρωμαϊκά και παλαιοχριστιανικά

κορινθιακού τύπου κιονόκρανα, σε ενδιαφέρουσες παραλλαγές. Διακοσμημένα είναι επίσης και τα τόξα των καμαρών που υποβαστάζουν τον τρούλο. Συγκεκριμένα η δυτική και βόρεια καμάρα διακοσμείται αντίστοιχα με τις ενδιαφέρουσες ανάγλυφες συνθέσεις της Γέννησης και του Αμνού του Κυρίου (συμβολική παράσταση της Σταύρωσης του Χριστού). Κιονίσκοι με οξυκόρυφα τοξύλλια, που θυμίζουν αντίστοιχα γοτθικά, υπάρχουν επίσης στο πάνω μέρος. Υποβαστάζονται σε ανάγλυφα συμπλέγματα που απεικονίζουν πραγματικά ή φανταστικά ζώα, καθώς και ανθρώπινες μορφές με τερατώδη όψη. Ο ανάγλυφος διάκοσμος του ανώτερου τμήματος της Παρηγορήτισσας είναι αναμφίβολα επηρεασμένος από τη δυτική τέχνη και πρέπει να έγινε από δυτικούς τεχνίτες που κλήθηκαν να εργαστούν στην Άρτα από τους Κομνηνοδουκάδες κτήτορες του ναού.

Οι τοίχοι του κυρίως ναού έως το ύψος του γυναικωνίτη ήταν αρχικά επενδεδυμένοι με ορθομαρμάρωση, από πολύχρωμες πλάκες λιγοστές από τις οποίες βρίσκονται ακόμη στη θέση τους κυρίως στη δυτική πλευρά. Το υπέρθυρο πάνω από την δυτική είσοδο κοσμείται με μεγάλο μαρμάρινο τόξο. Ανάμεσα στο ανάγλυφο διάκοσμό του υπάρχει η παρακάτω κτιτορική επιγραφή

Κομνηνοδούκας δεσπότης Νι[κηφ]όρος

Αννα βασίλ[ισσ]α κομνη[οδούκαινα]

Κομνηνόβλαστος δ[εσπότης Θ]ωμάς μέγας

Κομνην[οί Ελ]λάδος α[υτάνακτες] ή Κομνην[ών κ]λάδος α[γγελωνύμων].

Με βάση τα ονόματα που αναγράφονται ο Αν. Ορλάνδος χρονολόγησε την ανέγερση του ναού μεταξύ των ετών 1283 και 1296.

Τα ψηφιδωτά, που διακοσμούσαν τον τρούλο, την ανατολική και νότια καμάρα της στέγης έχουν υποστεί σημαντικές φθορές. Χαρακτηρίζονται για την άριστη τεχνική και τους τολμηρούς χρωματικούς συνδυασμούς. Στο ημισφαιρικό θόλο του τρούλου εικονίζεται η μνημειακή μορφή του Παντοκράτορα που περιβάλλεται από δώδεκα Προφήτες, που εναλλάσσονται με Σεραφείμ, Χερουβείμ και τροχούς. Ψηφιδωτά με τις παραστάσεις των τεσσάρων Ευαγγελιστών υπήρχαν και στα τέσσερα λοφία του τρούλου, από τα οποία σώζονται λιγοστά λείψανα.

Τα ψηφιδωτά του τρούλου παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους ως προς την απόδοση καθώς η μορφή του Παντοκράτορα με το ζωγραφικό πλάσιμο του προσώπου δείχνει επηρεασμένη από την τεχνική των φορητών εικόνων και έρχεται σε αντίθεση με τους Προφήτες, που χαρακτηρίζονται από μνημειακή αντίληψη και είναι επηρεασμένοι από κλασικά πρότυπα. Οι μορφές με τις άνετες κινήσεις και η

ζωντάνια που αποπνέουν, κατατάσσονται στα αριστουργήματά της παλαιολόγειας τέχνης. Τα ψηφιδωτά χρονολογούνται στα τέλη του 13ου αι και είναι σύγχρονα με την ανέγερση του ναού. Οι παλαιότερες τοιχογραφίες στο ναό χρονολογούνται στις αρχές του 15ου αι. και πρόκειται για μια σπάνια επιτύμβια παράσταση στο βόρειο παρεκκλήσιο. Στο Ιερό οι τοιχογραφίες στην κόγχη χρονολογούνται το 1558, ενώ στους τοίχους του κυρίως ναού και του νάρθηκα οι τοιχογραφίες έγιναν σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα από τα τέλη του 17ου έως και τα τέλη του 18ου αι. εποχές.

Από τα προσκτίσματα της βυζαντινής μονής της Παρηγορήτισσας διατηρούνται σήμερα μια μεγάλη πτέρυγα 16 κελιών και η τράπεζα που λειτουργεί σήμερα ως γλυπτοθήκη. Οικοδομικά λείψανα που βρέθηκαν στη νότια πλευρά του περιβόλου της μονής αποτελούν σημαντικές ενδείξεις ότι η μονή έφερε και στην πλευρά αυτή μια ακόμη πτέρυγα κελιών.